

спостерігати процес творчої еволюції автора. Одним зі знакових творів, на якому дослідник акцентує особливу увагу, є «Сорок годин із гізіром».

Ключові слова: Троянда, поет, мотив.

Ibrahim Aslan

MOTIVE OF ROSE IN SEZAI KARAKOÇ'S "FOURTY HOURS WITH HIZIR"

Sezai Karakoç is considered to be a person who created and affirmed the ideal of Turkish culture in which poetry takes prominent place. His poetry is distinguished with a rich artistic language and symbolism of images. Author, for example, attaches big importance to the image of a rose, which in general is one of the most used in the Turkish poetry. Sezai Karakoç lays some kind of bridge between the present, where he lives, and future with the help of his art. He puts a strong poetic and ideological tradition today, in which the cultural codes of his time become quite distinct and highly significant. Exactly because of the evolution of the image of rose in author's poetry we can observe the process of his art evolution. One of the significant works, on which the researcher focuses special attention, is "Hızırla Kirk Saat".

Key words: Rose, poet, motive.

УДК 82.091:[821.161.2-31+821.111.2-31] «19»

Галина Бокшань

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У ПОВІСТЯХ «СПАЛЕНЕ ЛИСТЯ» ГАЛИНИ ПАГУТЯК І «ВЕЖА З ЧОРНОГО ДЕРЕВА» ДЖОНА ФАУЛЗА

У статті з'ясовано специфіку неоміфологічної інтерпретації проблеми ідентичності творчої особистості у повістях «Спалене листя» Г. Пагутяк і «Вежа з чорного дерева» Дж. Фаулза. Аналізується ресемантизований обома авторами міфологічний мотив подорожі, що набуває ознак ініціаційного випробування. Досліджується міфосемантика образу лісу як «іншого світу». Увага приділяється створенню письменниками неоміфологічної формації паралельних світів з відмінними темпоральними характеристиками. Розглядається властивий готичній традиції образ дзеркала, що увиразнює набуття іншого статусу в результаті ініціації. Жіночі персонажі у повістях «Спалене листя» і «Вежа з чорного дерева» характеризуються як утілення архетипу первозданної жінки, семантику якого експліковано у праці К. П. Естес. Акцентується кореляція цих образів з мотивом туги за втраченим раєм.

Пропонуються висновки про своєрідність переосмислення Г. Пагутяк і Дж. Фаулзом проблеми ідентичності творчої особистості через реактуалізацію міфологічних мотивів і архетипних образів, а також про типологічну спорідненість міфомислення обох письменників.

Ключові слова: неоміфологічна інтерпретація, ідентичність творчої особистості, міфологічний мотив подорожі, ініціаційне випробування, архетип первозданної жінки, часові аберації.

На шляху самопізнання літературні герої часто змушені волею авторської уяви потрапляти в чужі світи, бо лише контакт з відмінним провокує наближення до того самовідчуття, яке тотожне справжній суті. У повістях «Спалене листя» Г. Пагутяк і «Вежа з чорного дерева» Дж. Фаулза причетні до мистецтва персонажі на певний час занурюються у загадкові творчі світи Інших, що допомагає їм досягнути власну ідентичність. Транспонування міфологічних мотивів

і образів у площину змодельованих Г. Пагутяк і Дж. Фаулзом сучасних світів спонукає нас до аналізу неоміфологічної інтерпретації проблеми ідентичності творчої особистості у творах цих письменників.

Повість Г. Пагутяк «Спалене листя» становила об'єкт дослідження у працях А. Артюх [1], І. Білої [2], Ю. Вишницької [3], О. Карабльової [6] та інших науковців. «Вежа з чорного дерева» Дж. Фаулза різноаспектно аналізувалася у студіях

багатьох учених, серед яких С. Павличко [9], Д. Дроздовський [4], О. Євченко [5] та інші. Однак порівняльних досліджень, присвячених неоміфологічній інтерпретації проблеми ідентичності творчої особистості у творах Г. Пагутяк і Дж. Фаулза, наразі бракує. Саме це й обумовлює актуальність теми нашої статті.

Мета дослідження — з'ясувати специфіку неоміфологічної інтерпретації проблеми ідентичності творчої особистості у творах Г. Пагутяк і Дж. Фаулза.

У повістях «Спалене листя» і «Вежа з чорного дерева» сюжетотворчу функцію виконує міфологічний мотив подорожі, яка набуває ознак ініціаційного випробування. З огляду на це доречно звернутися до праці Є. Мелетинського «Про літературні архетипи», у якій дослідник зазначає: «Ініціація включає тимчасову ізоляцію від соціуму, контакти з іншими світами та їх демонічними мешканцями, виснажливі випробування і навіть тимчасову смерть з наступним відродженням у новому статусі» [7, 21]. У повісті Г. Пагутяк тимчасовій ізоляції у вигляді робочого відрядження піддається головний герой твору, який за завданням керівництва має написати про творчість «колеги по цеху» — письменниці Анни. Головний персонаж «Вежі з чорного дерева» — молодий мистецтвознавець Девід Вільямс — рушає в дорогу за дорученням Лондонського видавництва, щоб зібрати матеріали для книги про талановитого художника-сюрреаліста Генрі Бреслі. Перебування поза межами звичного світу для обох героїв передбачає отримання таємничого знання, що стане ключем до власної ідентичності.

Образ лісу як місця ініціації у повісті «Спалене листя» пов'язується з міфологією лабіринту, що символізує подорож від смерті до народження: «Цей ліс — лабіринт. Щомиті можна знайти вихід, але можна його не знайти ніколи» [8, 303]. Семантика переходу головного героя до іншого світу виражається образом собаки, який асоціюється з міфологічним Цербером: «Справді, з'явився пес. Радше схожий на вовка, ніж на пса, хоч мав ошийник» [8, 302]. На сторожі загадкового світу, крім пса, стоять інші персонажі: головний герой за охоронців Анни вважає «дівчинку, недовірливу старшу жінку, безногу каліку, юну бібліотекарку» [8, 322]. Мотив ініціації корелює з характерним для чарівної казки образом дерев'яної лісової хатинки: «Десять метрів за сто побачив галявину, вкриту лісовим кущиками, а посеред неї — невеликий дерев'яний будиночок, оточений низеньким парканом» [8, 303].

У повісті Дж. Фаулза символічні функції «іншого світу» виконує розташований у Пемпсонському лісі маєток Котміне. Розвиток сюжету «Вежі з чорного дерева» за моделлю ініціації виражається, коли голова Лондонського

видавництва попереджає Девіда про перешкоди, з якими йому доведеться зіштовхнутися. Образ Генрі Бреслі в його характеристиці набуває ознак «чудовиська», а перешкоди співвідносяться з ініціаційними випробуваннями: «<...> хто наважиться відвідати Котміне, зустріне куди серйозніші перепони, ніж замкнені ворота. <...> Поза всяким сумнівом, ця «велика людина» може повестися, як страхітливий старий чорт» [11, 11].

Спільною для головних персонажів обох повістей є схильність до саморефлексії та оцінки власної творчості. Герой «Спаленого листя» відчуває «мерзоту власного існування, випавши з автоматизму, який спотворює душу кожного, хто вийде за межі дитинства» [8, 299]. Девіду Вільямсу після перебування у маєтку Бреслі його минуле бачиться інакшим, ближчим до істини: «Котміне стало його дзеркалом, безжалісно показало йому розтин життя, до якого він тепер повертався. Воно було таким жалюгідним, безбарвним, тихим та безпечним. Ніякого ризику — ось у чому полягала його суть» [11, 123].

Образ старого дзеркала, що часто оприявнюється в готичних творах, у повісті Фаулза не лише генерує містичну атмосферу, але й корелює з символічною смертю Вільямса. Девід побачив у люстрі відображення привида, а не людини, що можна інтерпретувати як втрату старої сутності, яка так і не спричинила відродження в новій іпостасі: «Котміне безжалісно показало Девідові, яким він народився, яким був і яким залишиться: порядною людиною і вічною посередністю. <...> Над понурим морем змокрілих від мряки дахів виднілася світла смужка неба, наче нагадувала, чим він є і чим міг би стати» [11, 128].

Подібно до Девіда, головний герой «Спаленого листя» після відвідин лісу переосмислює своє минуле, тобто здобуває таємниче знання у ході ініціації: «Усе моє попереднє життя було підкорене загальноприйнятому ритму. До певного часу я вчився, зростав, а потім застряг. <...> Сурокалітний чоловік, який умер як письменник, сягнувши лише першої сходинки» [8, 325].

Створення письменниками паралельних світів з відмінними темпоральними характеристиками є однією з ознак творів неоміфологічної формації: «Час внутрішній не співпадає з ходом часу зовнішнього, він наділений здатністю зворотного ходу, спрямованого у світ минулого й пам'яті, він має інший темпоральний ритм» [10]. У повістях «Спалене листя» і «Вежа з чорного дерева» топос лісу співвідноситься з іншим часовим виміром. Головний герой у творі Г. Пагутяк усвідомлює незвичність темпоритму: «Щось тут діється з часом. Певно, минуло не три дні, а всі тридцять років» [8, 317]. Він відчуває одивнення іншого світу: «<...> тут усе було якесь розмите і небуденне, як на старих фотокартках, коли люди

перед об'єктивом вірили у вічність і від того їхні обличчя ставали прекрасними» [8, 317].

Зображення Котміне як «іншого світу» також марковане часовими аберациями: у маєтку один день здається місяцем. Девід відчуває небуденність довколишньої реальності: «І знову в нього виникло дивовижне відчуття часу, що розливався і не підлягав звичайному виміру. Здавалося, Девід справді потрапив у якийсь зачарований світ, у легенду» [11, 109].

Образ іншого персонажа повісті Г. Пагутяк — померлої письменниці Анни — візуалізується через сприймання головного героя-оповідача. Цей образ акумулює семантику архетипу первозданої жінки, експліковану у праці К. П. Естес «Та, яка біжить з вовками» [12]. Дослідниця підкреслює, що прагнення до відновлення первозданності примушує жінку шукати свою «зграю» і залишати товариство, яке перешкоджає реалізації самототожності. Така особливість оприявнюється у поведінці Анни. Герой повісті їх коментує: «Вона покинула нас, не знайшовши тих, кого шукала» [8, 301]. У словах письменниці артикульовано семантику втраченої первозданності: «<...> в нас легко відібрати наше, підмінивши його заздалегідь готовим стереотипом. І як жакливо потім бачити уві сні те, що з нами зробили» [8, 316].

У повісті Дж. Фаулза справжнє ім'я художниці Миші — Діана — актуалізує в семантиці образу зв'язок з природою, потужність жіночого начала. З міфічним образом героїню повісті споріднює і портретна характеристика: «Струнка,

наче справжня Діана» [11, 80]. Девід помічає, що у своїх картинах дівчина використовує природні кольорові гама: «<...> абстракцію свою вона виводила скоріше від природного їх поєднання, а не штучного» [11, 98]. Як і Анна, Діана опинилася в лісі, щоб наблизитися до первозданності.

Образ саду актуалізує опозицію «свій—чужий», пов'язану з образами двох світів, до яких належать Анна та головний герой «Спаленого листя», який «не наслідився б потрапити в сад із потрісканою фігурою німфи», тому і «проминув той сад з важким листям, у який мріяла потрапити Анна» [8, 326]. Через цей образ артикульовано мотив туги за втраченим раєм.

Топос Котміне акумулює семантику «таємничих нетрів», сакральної території. Образи оголених дівчат на фоні первозданої природи в цій смисловій площині актуалізують семантику Едему. Образ Котміне протиставляється в уявленні Девіда буденному світові реальності і також викликає тугу за первозданною гармонією: «Девід відчув непереборний потяг до ... чогось подібного до Котміне» [11, 90].

Таким чином, досягнення власної ідентичності героями повістей «Спаленого листя» і «Вежі з чорного дерева» відбувається завдяки подорожі до таємничого світу, що є проєкцією міфологічного ритуалу ініціації. Мистецтво Іншого відіграє роль дзеркала, яке відображає їх істинну сутність. Перспективи подальших досліджень убачаємо в аналізі неоміфологічної інтерпретації проблеми ідентичності в інших творах Г. Пагутяк і Дж. Фаулза.

ДЖЕРЕЛА

1. Артюх А. Проза Галини Пагутяк: герметичність як домінанта індивідуального стилю : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / А. Артюх. — К., 2009. — 21 с.
2. Біла І. Метароман Галини Пагутяк: текст і контекст : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / І. Біла. — Дніпропетровськ, 2011. — 20 с.
3. Вишницька Ю. Віднайти рай: текстові варіації міфологічного початку Галини Пагутяк / Ю. Вишницька // Филологія і культурологія: збірник наукових доповідей. — Варшава, 2015. — С. 12–21.
4. Дроздовський Д. Опозиція метафізичного й авангардного мистецтва в повісті «Вежа з чорного дерева» Дж. Фаулза / Д. Дроздовський // Питання літературознавства. — 2013. — Вип. 88. — С. 106–116.
5. Євченко О. Засоби інтелектуалізації у повісті Дж. Фаулза «Вежа з чорного дерева» / О. Євченко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. — 2012. — Вип. 61. — С. 177–181.
6. Карасьова О. Художні версії проблеми самотності у сучасній жіночій прозі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / О. Карасьова. — К., 2004. — 20 с.
7. Мелетинский Е. О литературных архетипах / Е. Мелетинский. — М., 1994. — 136 с.
8. Пагутяк Г. Спалене листя // Захід сонця в Урожі / Галина Пагутяк. — Львів : ЛА «Піраміда», 2007. — С. 299–334.

9. Павличко С. Лабіринти мислення : інтелектуальний роман сучасної Великої Британії // Зарубіжна література : дослідж. та критич. Статті / С. Павличко. — К. Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. — С. 271–389.
10. Погребная Я. Актуальные вопросы современной мифопоэтики [Электронный ресурс] / Я. Погребная. — Режим доступа: http://royallib.com/book/pogrebnaaya_yana/aktualnie_problemi_sovremennoy_mifopoetiki.html
11. Фаулз Дж. Вежа з чорного дерева. Елдіок. Бідолашний Коко. Загадка / Пер. з англ. В. Ружицького, Д. Стельмаха. — К. : Дніпро, 1986. — 276 с.
12. Эстес К.П. Бегущая с волками. Женский архетип в мифах и сказаниях / К. П. Эстес. — М. : Издательство «София», 2010. — 496 с.

Бокшань Галина Ивановна

**ПРОБЛЕМА ИДЕНТИЧНОСТИ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ В ПОВЕСТЯХ
«СОЖЖЕННЫЕ ЛИСТЬЯ» ГАЛИНЫ ПАГУТЯК И «БАШНЯ ИЗ ЧЕРНОГО ДЕРЕВА»
ДЖОНА ФАУЛЗА**

В статье определено специфику неомифологической интерпретации проблемы идентичности творческой личности в повестях «Сожженные листья» Г. Пагутяк и «Башня из черного дерева» Дж. Фаулза. Анализируется ресемантизированный обоими авторами мифологический мотив путешествия, которое приобретает черты инициационного испытания. Исследуется мифосемантика образа леса как «другого мира». Уделяется внимание созданию писателями параллельных миров с разными темпоральными характеристиками, что является маркером произведений неомифологической формации. Рассматривается характерный для готической традиции образ зеркала, который подчеркивает обретение другого статуса в результате инициации. Женские персонажи в повестях «Сожженные листья» и «Башня из черного дерева» характеризуются как воплощение архетипа первозданной женщины, семантика которого актуализирована в книге К.П. Эстес. Акцентируется корреляция этих образов с мотивом тоски об утраченном рае.

Ключевые слова: неомифологическая интерпретация, идентичность творческой личности, мифологический мотив путешествия, инициационное испытание, архетип первозданной женщины, временные аберрации.

Halyna Ivanivna Bokshan

**IDENTITY PROBLEM OF AN ARTIST IN THE TALES
OF HALYNA PAGUTIAK “THE BURNED LEAVES”
AND JOHN FOWLES “THE EBONY TOWER”**

The article defines the specific of neo-mythological interpretation of identity problem of an artist in the tales of Halyna Pagutiak “The Burned Leaves” and John Fowles “The Ebony Tower”. Getting to the core of the mythological motive of the journey, which seems like an initiation test is analyzed by both authors. The semantics of mythological image of the woods as “the other world” is researched. Creation of parallel universe with different temporal characteristics, which is a kind of denominator of the works of neo-mythological formation is researched as well. The image of the mirror, which denotes setting the other level in the result of initiation, is considered to be a part of gothic tradition. The female characters in “The Burned Leaves” and “The Ebony Tower” are seen as an embodiment of archetype of a primitive/original woman, which semantics emphasized in the book of C.P. Estes. The correlation of those images with the longing motive of a lost paradise is put to use.

Key words: neo-mythological interpretation, identity of an artist, mythological motive of a journey, archetype of a primitive woman, time aberration.